

KÜLTÜR VARLIKLARINI KORUMA EĞİTİMİ: TÜRKİYE YÜKSEKÖĞRETİMİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

Cengiz Çetin^{1*}

¹Ankara Üniversitesi, Başkent Meslek Yüksekokulu, Gümüşdere Yerleşkesi, Fatih Cad. 33/A, 06110, Keçiören, Ankara

* cngzctin@gmail.com

Özet: Paleolitik çağlardan bu yana insan etkinliğine sahne olan Türkiye, kültür varlıklarının niteliği ve niceliği açısından dünyanın en zengin ülkelerinden birisidir. Bu zenginliğin bilimsel yöntemlerle korunarak gelecek kuşaklara aktarılması, en az araştırılması ve insanlığa tanıtılması kadar önemlidir. Ancak koruma çalışmaları ülkemizde Avrupa ve Amerika'da olduğu gibi bir zanaat olarak ortaya çıkmış olmasına rağmen onların aksine bir bilim dalı olma yolundaki gelişimini henüz tamamlayamamıştır.

Bu bildiride Avrupa Birliği Ülkeleri ile uluslararası kurumlar tarafından alınan kararlarda *kültür varlıklarını koruma eğitiminin yeri* ve durumu değerlendirilecek, Türkiye yükseköğretim kurumlarında *özellikle lisans düzeyinde verilen* kültür varlıklarını koruma eğitim programları ile karşılaştırma yapılarak bu alandaki eksiklikler tespit edilecek ve bu eksikliklerin giderilebilmesi için öneride bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Kültür varlıkları, koruma, onarım, önleyici koruma, etkin koruma, eğitim*

Training in Conservation of Cultural Property as Part of Higher Education in Turkey

Abstract: This paper describes the development of training in conservation of cultural property in higher education in Turkey, with special reference to the movable cultural property. This paper aims to put forward a comparison between training in conservation as a part of higher education in Turkey and foreign countries (specially European Union member countries). Training in the conservation of cultural property was first started in 1973 at the Middle East Technical University. It was later followed by pre-undergraduate, undergraduate programs. Increasing the number of conservation training programs, which are establishing a sufficient ground for conservation of the cultural property in Turkey, will help to foster the growth of a well-prepared and experienced generation of conservation professionals. As the profession of conservation develops in Turkey, it is hoped that more career opportunities will be created in museums and at archaeological sites and stronger professional organizations will develop.

Key Words: Cultural property, conservation, restoration, preventive conservation, active conservation, conservation training

1. GİRİŞ

İnsanoğluna ait ilk kalıntıların günümüzden 600 bin yıl öncesine kadar uzandığı[1] Türkiye, M.Ö. 18000 yıllarından itibaren günümüze değin kesintisiz olarak süren yoğun bir insan etkinliğine sahne olmuştur. 20000 yıllık bu süreçte ülkemizde insanlık tarihi için büyük öneme sahip sayısız uygarlık kurulmuştur. Bu uygarlıkların hemen hemen tamamı özgün olmalarının yanı sıra çevrelerindeki uygarlıklarla kültürel etkileşime girerek yalnızca kendi coğrafyasında değil, Akdeniz havzasında yer alan diğer uygarlıkların da şekillenmesinde etkin rol oynamıştır. Bu nedenle Türkiye sahip olduğu kültür varlıklarının nitelik ve niceliği açısından dünyanın en zengin ülkesidir.

Ancak bu zenginlik Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına büyüklüğü ile aynı orantıda ağır bir sorumluluk da yüklemektedir. Bu sorumluluk tüm dünya insanlarına ait olan söz konusu kültürel mirası koruyarak gelecek kuşaklara aktarmaktır. Bu sorumluluğun başarı ile üstesinden gelebilmek ancak konusunda iyi eğitim almış deneyimli koruma uzmanlarının varlığı ile mümkün olabilir. Bu nedenle elinizdeki metine "Türkiye'de koruma uzmanlarının eğitimi ve bu eğitimin uluslararası standartları karşılayabilirliği" konu olarak seçilmiştir.

2. MATERYAL VE METOT

1964'de ilan edilen Venedik Tüzüğü ve 1975 yılında düzenlenen Amsterdam Bildirisi'nin yanı sıra Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO), Kültür Varlıklarının Korunması ve Onarımı Çalışmaları Uluslararası Merkezi (ICCROM), Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOMOS), Uluslararası Tarihi ve Sanat Eserlerini Koruma Enstitüsü (IIC), Avrupa Konseyi (CoE), Avrupa Konservasyon-Restorasyon Eğitim Ağı (ENCoRE) ve Avrupa Konservasyon-Restorasyon Örgütleri Birliği (E.C.C.O.) gibi uluslararası kuruluşlar çeşitli toplantılar düzenleyerek insanlığın ortak mirası olan kültür varlıklarının korunmasına ilişkin ilke ve esasları belirlemişlerdir. Bu kuruluşlardan ICOM ve E.C.C.O. yürüttükleri çalışmalar sonucunda hem koruma alanında çalışacak uzmanların niteliklerini hem de bu niteliklere uygun koruma uzmanı yetiştirmek için verilecek eğitimin esaslarını belirlemiştir.

Türkiye'de kültür varlıklarını koruma eğitimi ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora aşamalarını içeren oldukça geniş bir konudur. Böylesine geniş bir konunun tamamını sayfa sınırlaması bulunan bu makale içinde ele almak mümkün olmadığından çalışmamız lisans düzeyi eğitimin incelenmesi ile sınırlı tutulmuştur.

Çalışmamızda yukarıda adı geçen kurumlar tarafından belirlenmiş esaslar çerçevesinde Türkiye’de lisans düzeyinde koruma meslek elemanı yetiştiren eğitim kurumlarının programları, bu kurumların resmi internet sayfalarında kamuoyu ile paylaştıkları bilgiler çerçevesinde değerlendirilmiş ve Türkiye’de kültür varlıklarını koruma eğitiminin geliştirilmesi için önerilerde bulunulmuştur.

Tanım 1.1.

Bu metinde kültür varlıkları terimi, değişik uygarlıkların sanat anlayışı, bilim ve teknik düzeyi, sosyal yaşamı hakkında somut veriler sağlayan ve korunmalarında kamu yararı görülen eşya ve yapıtları kapsayacak şekilde kullanılmıştır.[2,3]

Tanım 1.2.

Taşınabilir kültür varlıkları, uluslararası kurumlar tarafından insanın yaratıcılık ve deneyimlerine tanıklık eden, arkeolojik, etnografik, tarihi, bilimsel ve teknik değere sahip her türlü taşınabilir nesne olarak tanımlanmaktadır.[4,5] Çalışmamızda ise bu tanım, müzeler ile koleksiyonerler tarafından sergilenen ve/veya depolanan kültürel değere sahip her türlü objeyi kapsar anlamda kullanılmıştır.

Tanım 1.3.

Bu metinde korumacı terimi,[6] yukarıda belirtilen uluslararası kurumlar tarafından tanımlanan konservatör-restoratör; koruma uzmanı ise, uzman konservatör-restoratör (Conservation-Restoration Profession) teriminin Türkçe karşılığı olarak kullanılmıştır.

3. BULGULAR

Yarım yüzyıl öncesine kadar koruma disiplini, hem Avrupa’da hem de Türkiye’de henüz bir zanaattan bilime dönüşme yolunda iken korumacı, temizleyip rötuş yapan ya da temizleyip yapıştıran kişi olarak görülürdü. Günümüzde ise koruma disiplini, kültür varlıklarını önleyici ve etkin koruma yöntemleri ile korumaya adanmış uygulamalı multidisipliner bir bilim dalıdır. ENCoRE tarafından 2001 yılında Münih’te düzenlenen toplantının sonuçlarına göre bir korumacı estetik olguları ve mesleki etikleri sistematik bir değerlendirme ile teorik bilgisi içinde yoğurabilmeli ve bu teorik bilgisini pratik becerisi ile bütünleştirebilmelidir. Korumacı iyi bir zanaatçı olduğu

kadar sanat tarihi ve sosyal bilimlerle teknik ve fen bilimlerine de hakim olmalıdır. Korumacının koruma ve onarım yöntemlerini uygulama becerisine problemleri analiz etme, tanımlama ve çözüme yetisini temel edinmiş olması, onu bir sanatçı ya da zanaatkârdan ayıran en önemli özelliktir. Bu nedenle güçlü pratik el becerisi ve oldukça kompleks teorik bir bilgiye sahip olma zorunluluğu koruma eğitiminin temel karakteristik özelliklerini belirler.[7]

3.1. Uluslararası Kuruluşların Kararlarında Kültür Varlıklarını Koruma Eğitimi

ICOM tarafından 1984 yılında Kopenhag'da düzenlenen toplantı sonucunda kültür varlıklarını koruma alanında uyulması gereken etik kurallar belirlenerek yayınlanmıştır. Bu kararda ilk kez bir uzman olarak tanımlanan korumacının mesleki etkinlik alanının çerçevesi, kültür varlığının teknik incelemesi ile önleyici ve etkin korumasının yapılması olarak çizilmiştir. Bu çerçevede bahsi geçen teknik inceleme terimi, kültür varlığının yapıldığı malzeme türü ve yapısı ile yapımla tekniğine dair izlerin, bunlarda meydana gelen bozulma ve kayıplarla birlikte tespit edilerek belgelenmesi anlamında kullanılmıştır. Koruma ise, kültür varlığında meydana gelen bozulma ve zararları, objenin direkt kendisine müdahale etmeden bulunduğu ortam koşullarını iyileştirmek (önleyici koruma) ya da objenin estetik ve tarihsel özgünlüğüne sadık kalınarak yapılan direkt müdahaleler (etkin koruma) olarak tanımlanmıştır. Ayrıca bu toplantıda bir korumacının yukarıda belirtilen mesleki etkinlikleri yapabilmesi için alacağı teorik eğitimin konu başlıkları belirlenmiş ve söz konusu eğitimin üniversite bünyesinde verilen ve tercihen mezuniyet tezini de içeren bir diploma programı olması gerekliliği vurgulanmıştır.[8]

Ekim 1997 yılında Pavia'da yapılan bir toplantıda koruma eğitimi ile ilgili olarak alınan kararlarda teorik bilgi ile pratik uygulama arasında iyi bir denge kurulması ve eğitim kurumları arasında değişim programlarının oluşturulması gibi önerilerde bulunulmuştur.[9]

E.C.C.O. tarafından 1 Mart 2002 yılında Brüksel'de yapılan toplantıda korumacı, temel görevi kültür varlıklarını koruyarak gelecek kuşaklara aktarmak olan, bu görevini yerine getirmek için gerekli bilgi, beceri ve deneyime sahip meslek uzmanları olarak tanımlanmıştır.[10] Ayrıca E.C.C.O.'nun 7 Mart 2003 yılında Brüksel'de düzenlediği ve ENCoRE'un 9 Mayıs 2003'de Torun'da düzenlediği toplantıların ortak sonuçlarının yayımlandığı E.C.C.O.-ENCoRE Koruma-Onarım Uzmanlığı ve Eğitim Metninin[11] yanı sıra yine

E.C.C.O. tarafından 2 Nisan 2004'de Brüksel'de düzenlenen toplantıda koruma uzmanının üniversitelerin yüksek lisans veya dengi en az 5 yıl tam zamanlı eğitim veren programlarında eğitim görmesi ve mümkünse bu programların doktora derecesinde devamının bulunması önerilmektedir.

Ayrıca bu toplantılarda uygulamalı eğitimin koruma eğitiminin vazgeçilmez bir parçası olduğu ve orijinal objelere uygulanan her türlü koruma yöntemini içerecek şekilde düzenlenmesi gerekliliği vurgulanmıştır. Zira uygulamalı eğitimin sonucunda öğrenciye her objenin kendine has özelliklere sahip olduğu bu nedenle de korunma problemlerinin de özel olduğu bilinci kazandırılacaktır. Bunun yanı sıra orijinal eserle verilecek uygulamalı eğitim öğrencinin edindiği tüm teorik, metodolojik ve etik bilgileri pratik bilgisi ile bütünleştirebilmesini sağlayacaktır. Ayrıca öğrencilerin kültür varlıklarının yapım teknik ve aşamalarını kavramasına yardımcı olacak uygulama çalışmaları kültür varlıklarının fiziki, tarihsel ve sanatsal değerini anlamasını da kolaylaştıracaktır.

2004 Brüksel bildirgesinde teorik bir koruma eğitim programında fen ve sosyal bilimlere yer verilmesi önerilerek böyle bir programda aşağıda belirtilen konu başlıklarının yer alması gerekliliği vurgulanmıştır:

- Koruma ve onarımın etik prensipleri
- Fen bilimlerinin kimya, fizik, biyoloji, mineraloji ve renk bilgisi gibi alanları
- Sosyal bilimlerin tarih, paleografi, sanat tarihi, arkeoloji, etnoloji ve felsefe gibi alanları
- Malzeme, teknik, mühendislik ve el zanaatları tarihi
- Bozulma türlerinin tanımlanması
- Kültür varlıklarının taşınması ve sergilenmesi
- Önleyici koruma, etkin koruma-onarım teori ve yöntemleri
- Objelerin kopyalarını çıkarma yöntemleri
- Belgeleme yöntemleri
- Bilimsel araştırma yöntemleri
- Koruma ve onarım tarihi
- Kanun ve yönetmeliklerde koruma-onarım
- Koleksiyon, personel ve kaynak yönetimi
- İş güvenliği
- Haberleşme teknolojilerini de içeren iletişim becerisi

Avrupa Konseyi tarafından 29-30 Kasım 2002 Kopenhag'da düzenlenen toplantı ile başlayan eğitim ve öğretimin kalitesini yükseltmenin yanı sıra farklı eğitim alanlarında verilen eğitim düzeyi açısından denklik sağlamayı amaçlayan sürecin sonunda 8 seviyeden oluşan Eğitim-Öğretim Yeterlik Çerçevesi "European Qualifications Framework" (EQF) belirlenmiştir. Bu 8 seviyeli eğitimin 1. seviyesi temel eğitimi (ilköğretim diplomasını), 2. ve 3. seviyesi sertifika veren yaygın eğitim kurumlarını, 4. seviyesi temel düzeyde mesleki eğitim veren kurumları (meslek liselerini), 5. seviyesi orta düzeyde mesleki eğitim veren kurumları (ön lisans diploması veren meslek yüksekokullarını), 6. seviyesi akademik düzeyde mesleki eğitim veren kurumları (fakültelerde lisans programlarını), 7. seviyesi belirli bir alanda uzmanlaşmayı sağlayan mesleki eğitimi (yüksek lisans programlarını) ve 8. seviyesi ise mesleki kurum ve kuruluşlarda karar verme inisiyatifi kullanabilen, bilgi üretebilme ve öğretebilme becerisine sahip profesyonel meslek elamanlarını yetiştiren kurumları (doktora programlarını) ifade etmektedir.[12-14]

E.C.C.O tarafından düzenlenen çeşitli toplantılarda Avrupa Eğitim-Öğretim Yeterlik Çerçevesi değerlendirilerek yeterliklerin son üç seviyesi koruma-onarım eğitimi için uyarlanmıştır. Bu çalışmalar 13 Haziran 2010 tarihinde Brüksel'de gözden geçirildikten sonra bir bildirge olarak yayınlanmıştır. [15,17] Bu bildirgede koruma-onarım eğitiminin, Avrupa Eğitim-Öğretim Çerçevesinin son üç seviyesini içerecek şekilde en az üç yıllık lisans programı (6. seviye), 2 yıllık yüksek lisans programı (7. seviye) ve 3 yıllık doktora programından (8. seviye) oluşması gerektiği belirtilmiştir.

Brüksel bildirgesine göre 6. seviyede (lisans mezunu) eğitim almış bir korumacı çalıştığı alanla ilgili ileri derecede bilgi sahibidir. Mesleki teori ve prensipleri değerlendirilebilir. Yenilikleri ustalıkla uygulayabilecek, çalışma alanı ile ilgili özel ve beklenmedik karmaşık problemleri çözebilecek üst düzey beceriye sahiptir. Karmaşık teknik veya prosedürleri içeren uygulama ya da projeleri yönetebilir, çalışmalarını sırasında beklenmedik karmaşık problemlerin çözümünün geliştirilmesinde grup içinde bireysel olarak sorumluluk alabilir.

3.2. Türkiye Yükseköğretiminde Koruma Eğitimi

Koruma alanındaki ilk ciddi eğitim çalışmaları 1969-1970 yıllarında Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde 15 günlük kursların düzenlenmesi ile birlikte başlamış[18] ve 1972 yılında Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nde açılan taşınmaz kültür varlıklarının korumasına yönelik program[19] ile 1989 yılında Ankara

Üniversitesi Başkent Meslek Yüksekokulu bünyesinde açılan taşınabilir kültür varlıklarının korunmasına yönelik ön lisans eğitimi veren konservasyon-restorasyon programının açılmasıyla birlikte akademik kimlik kazanmıştır. 1990'lı yıllarla birlikte ülkemizde koruma-onarım konulu ön lisans programlarının sayısı artmıştır. 1993 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde kurulan ve 1996-1997 eğitim-öğretim yılında öğrenci alan Taşınabilir Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü, taşınabilir kültür varlıklarını koruma alanında ülkemizde lisans düzeyinde eğitim veren ilk program olmuştur.[20] Öte yandan, son dört yıl içinde Selçuk, Batman ve Pamukkale Üniversiteleri Fen - Edebiyat veya Edebiyat Fakülteleri bünyesinde; Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde; Çanakkale 18 Mart Üniversitesi'nde ise Gökçeada Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu çatısı altında "Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım" bölümleri kurulmuştur. Yeni açılan bu bölümlerden yalnızca Batman Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü öğrenci almaktadır. Gazi Üniversitesi'ndeki bölüm ise 2012-2013 eğitim-öğretim yılında eğitime başlayacaktır. Diğer programlarda ise öğretim elemanı yetersizliği nedeni ile henüz eğitim verilememektedir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Lisans düzeyinde eğitim veren veya yakında eğitime başlayacak olan yukarıda adı geçen üç bölümün eğitim programları incelendiğinde[21,22] her üç programın da büyük ölçüde birbirinden farklı eğitim programları yürüttüğü, içerikleri kısmen de olsa benzeşen derslerin adlarının dahi farklı olduğu bu nedenle eğitim programı birliğinin olmadığı dikkati çeken temel unsurdur. Yalnızca bu özelliği ile Avrupa Eğitim-Öğretim Yeterlik Çerçevesi dışında kalan bu üç bölümde çok başarılı birer eğitim programı yürütülse dahi, bu programlardan mezun korumacıların mesleklerini uygularken terminoloji birliği kuramayacakları, etik prensiplere benzer bakış açısı sergileyemeyecekleri, karmaşık problemler ve olaylar karşısında birbirlerinden çok farklı yaklaşımlarda bulunabilecekleri, tüm bunların sonucunda da sağlıklı bir iletişim kuramayacakları için mesleki beceri ve bilgilerini paylaşarak geliştirmekte güçlük çecekleri öngörülebilir bir sonuçtur.

Bu eğitim programlarında 2004 Brüksel bildirgesinde teorik eğitim programı için önerilen, bu önerinin gerçekleştirilmesi Avrupa Eğitim-Öğretim Yeterlik Çerçevesini sağlamakta önemli bir adımdır, renk bilgisi, paleografi, etnoloji, felsefe, malzeme-teknik-mühendislik ve el zanaatları tarihi, kültür varlıkla-

rının taşınması ve sergilenmesi, bilimsel araştırma yöntemleri, koleksiyon-personel ve kaynak yönetimi, iş güvenliği konu başlıkları yer almamaktadır. Haberleşme teknolojilerini de içeren iletişim becerisi ise yalnızca bir eğitim programında yer bulmuştur.

Hem Pavia hem de 2004 Brüksel bildirgesinde teorik bilgi ile pratik uygulama arasında iyi bir denge kurulması gerekliliği önemle vurgulanmıştır. Söz konusu eğitim programlarını bu açıdan değerlendirdiğimizde verilen toplam ders saati içinde uygulamalı ders saatleri oranının %27-33 seviyelerinde kaldığı görülmektedir. Bu nedenle de yürütülen eğitim programlarının Pavia ve Brüksel bildirgelerine göre teorik bilgi ile pratik uygulama arasında yeterli düzeyde bir denge kuramadıkları anlaşılmaktadır.

Öğretim elemanlarının nitelik ve nicelik açısından yetersizliği ülkemizde koruma ve onarım eğitiminin her seviyesinde karşımıza çıkan son derece önemli bir diğer sorundur. Selçuk, Pamukkale ve Çanakkale 18 Mart üniversitelerinde açılmış bölümlerin henüz eğitime başlayamamış olması bu sorunun bir sonucudur. Yukarıda belirttiğimiz gibi Avrupa Eğitim-Öğretim Yeterlik Çerçevesi ve 2010 Brüksel bildirgesi bilgi üretme ve öğretebilme bilgi ve beceri düzeyinin ancak 8. seviyede, yani doktora düzeyinde bir eğitimle edinilebileceğini öngörmektedir. Ancak ülkemizde 5. seviye (ön lisans) dâhil 6. seviye (lisans) ve üzerindeki seviyelerde eğitim veren programlarda görev alan öğretim elemanlarının öz geçmişleri incelendiğinde tamamına yakınının lisans diplomalarını arkeoloji, sanat tarihi, kimya gibi koruma ve onarım eğitimi veren programların dışında kalan bilim dallarından aldığı, yine önemli bir bölümünün de yüksek lisans ve doktora derecelerini koruma ve onarım dışı alanlarda yaptıkları anlaşılır. Doçent düzeyindeki öğretim üyelerinin ise doçentlik unvanlarını genellikle sanat tarihi ve arkeoloji gibi bilim dallarından aldıkları görülür. Zira Türkiye’de doçentlik unvanı veren kurum olan Üniversitelerarası Kurul Başkanlığı’nın doçentlik sınavı için belirlediği bilim alanları arasında koruma ve onarıma yer verilmemiştir. Koruma ve onarım bilimi kendisine ancak bu sınava başvuru sırasında tercih edilen anahtar kelimeler listesinde yer bulabilmiştir.

Ülkemizde söz konusu bu eğitim kurumlarında eğitim veren bilim insanlarının koruma-onarım alanındaki eğitim düzeyleri Avrupa Eğitim-Öğretim Yeterlik Çerçevesi ile 2010 Brüksel bildirgesinde belirtilenin aksine genellikle 3. ya da 4. seviyedeki sertifika veren yaygın eğitim kurumları ya da 3 yılı aşmayan sürede eğitimi içeren 5. seviye eğitim kurumlarından aldıkları eğitimden ibarettir.

Bu durumda da korumacı olarak yetiştirilmiş meslek elemanlarının ülkemiz kültür varlıklarının büyük ve ertelenemez olan koruma ve onarım ihtiyaçlarını karşılama konusundaki katkılarının en alt düzeyde kalması ve belki de amaçlananın aksine bir tahribata dönüşmesi kaçınılmazdır.

Türkiye’de 6. seviyedeki (lisans) kültür varlıklarını koruma eğitiminin yukarıda belirttiğimiz temel sorunlarının çözümüne yönelik önerilerimizi 3 madde altında toplayabiliriz:

1. Türkiye’de koruma ve onarım alanında çalışan akademisyen ve bu alanda hizmet veren koruma uzmanlarının katılımı ile düzenlenecek toplantılarla halen yürütülmekte olan koruma eğitim programlarını Avrupa Eğitim-Öğretim Yeterlik Çerçevesi ile 2010 Brüksel bildirgesi kapsamında değerlendirerek, Kopenhag, Pavia ve 2004 Brüksel bildireleriyle belirlenmiş etik ilkelere uygunluğu gözetilmiş bir eğitim-öğretim program çerçevesi belirlemek,
2. Türkiye için oluşturulacak eğitim-öğretim çerçevesine uygun eğitim veren lisans programlarından mezun olan öğrencilerin Erasmus kapsamında yukarıda belirtilen niteliklere uygun yurtdışı yüksek lisans ve doktora programlarında eğitim görmelerini sağlamak ve böylece Türkiye’de kültür varlıklarını koruma eğitimi verecek olan akademisyenleri yetiştirmek,
3. Bu yolla yeterli sayıda akademisyen yetiştirilmesinin mümkün olmaması halinde ise, Türkiye’de koruma ve onarım alanında çalışan bilim adamlarının katılımı ile oluşturulacak 7. seviye (yüksek lisans) ve 8. seviye (doktora) eğitim programları açarak öğretim elemanı açığını kapatmak, kalitesini artırmak gereklidir.

5. KAYNAKLAR

- [1] Özdoğan M., 2011. İlk Adımlar, *Arkeoatlas: Anadolu'nun Arkeoloji Atlası*, 2011/01, 31-41
- [2] http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13132&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html (08.04.2012)
- [3] Kökten H., Eskici B., Şener S.Y., Çelik S., Hepdinç D., 2007. Müzede Önleyici Koruma Programı, *Ankara Üniversitesi Matbaası*, Ankara, pp.3,4
- [4] http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13137&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html (08.04.2012)
- [5] <http://www.encode-edu.org/ENCoRE-documents/9732.pdf> (30.03.2012)
- [6] Korumacı terimi konservatör-restoratör teriminin Türkçe karşılığı olarak ilk kez Hande Kökten tarafından kullanılmıştır bakınız Kökten H., Eskici B., Şener S.Y., Çelik S., Hepdinç D., 2007. Müzede Önleyici Koruma Programı, *Ankara Üniversitesi Matbaası*, Ankara, pp. 10,11

- [7] <http://www.encore-edu.org/ENCoRE-documents/cp.pdf> (08.04.2012)
- [8] www.encore-edu.org/ICOM1984.html (30.03.2012)
- [9] http://www.nfk-n.no/index.pp?option=com_content&view=article&id=69:pavia-document&catid=49:genel&Itemid=134 (01.04.2012);
http://www.getty.edu/conservation/publication_resources/research_resources/charters/charter65.html (01.04.2012)
- [10] <http://www.ecco-eu.org/about-e.c.c.o/professional-guidelines.html> (30.3.2012)
- [11] <http://www.encore-edu.org/ENCoRE-documents/ECCO-ENCoRE.pdf> (08.04.2012)
- [12] http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/consultation_eqf_en.pdf (02.04.2012)
- [13] http://ec.europa.eu/education/pub/pdf/general/eqf/broch_en.pdf (10.04.2012)
- [14] Hutchings J., Corr S., 2012. A Framework for Access to the Conservation-Restoration Profession Via the Mapping of Its Specialist Competencies, *Higher Education*, 63, pp.439-454; <http://www.springerlink.com/content/d664320r4734167> (11.04.2012)
- [15] Yalçın O., Yıldırım O., Altın R., Borat O., 2005. New Trends in education Sector: Competences, Qualifications, Reference Levels and Learning Outcomes, In: Proceedings of the International Conference on Future Challenges for Vet Development in Turkey Within the Perspective of the Copenhagen Process and Maastricht Communiqué, Ankara, pp.342-353; www.iticu.edu.tr/Hayat-Boyu-Egitim-Merkezi/Documents/YalciAttiBora-TR.pdf (10.04.2012)
- [16] <http://www.skr.ch/fileadmin/skr/pdfs/Grundlagentexte/ECCO/Competences-for-acces-to-the-profession-ECCO.pdf> (10.04.2012)
- [17] Anonim, 2011. Competences for Acces to the Conservation-Restoration Profession, *European Confederation of Conservator-Restorers' Organisations A.I.S.B.L.*, Germany; http://www.ari-restauro.org/public/documenti/ECCO_Competences_2nd.Ed.pdf (10.04.2012)
- [19] Bingöl I., 1999. Türkiye'de Konservasyonun Tarihi, In: I. Ulusal Taşınabilir Kültür Varlıkları Konservasyon ve Restorasyon Kolokyumu, Ankara, pp.9-16
- [20] Ahunbay, Z., 1996. Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon, *YEM Yayınları*, İstanbul, pp.145
- [21] Ersoy, K. H., 1999. Educational Opportunities for Turkish Conservators, *Practical Guides for Archaeological Conservation and Site Preservation*, Field Notes Number 7: 1-5
- [22] İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Taşınabilir Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü eğitim-öğretim programı için bakınız http://egitimdeyapilanma.istanbul.edu.tr/ders_liste.php?id=334&ref=fak (11.04.2012)
- [23] Batman Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü eğitim-öğretim programı için bakınız <http://fef.batman.edu.tr/bolumler.php?id=17&i=3> (11.04.2012)